

Dalepil-Ström samt Lindorm-Tjuvkil och Tronnum, genomgång 2020 av de äldsta generationerna

Henrik Karlsson

Många är de som försökt få ordning på de här släkterna. Slakten Lindorm har blivit något av en hjärtefråga, och man möts ibland av frågan om vad man anser om den. Jag har själv vid mer än ett tillfälle försökt ordna de här personerna till familjer, men slutat på grund av rundgång i brist på tillräckliga basfakta. I mitt arkiv har jag kopior från litteraturen och egna avskrifter och scheman. När jag nu blivit tillfrågad om hur det kan ha förhållit sig, har jag velat gå igenom allt detta material igen tillsammans med källor som blivit mer tillgängliga på senare år (via t. ex. Arkiv Digital – här AD – och Arkivalieronline). Jag har nu skrivit ihop vad jag anser är det man kan komma fram till genom alla bevarade källor. Jag har försökt läsa och tolka med nyvunnen kunskap om medeltidsforskning, och kombinerat det med modern IT-teknik på Excelark för bättre överblick. Mina register över stora källor som länsräkenskaperna före 1658 och 1600-talets domböcker från Göteborg, Hisingen, Inland och Askim, samt Nordströms anteckningar har varit till stor hjälp.

Många bohuslänska genealoger har skrivit om delar av de här släkterna men inte alltid kombinerat uppgifterna fullt ut, och det visar sig att de, enligt min mening, i vissa fall har läst och tolkat fel.

En utgångspunkt jag tidigare haft och nu åter har är mina kopior i urval från boken om Tjuvkil av inlandsforskarna Åslög Svensson och Evert Samuelsson. De gjorde ett gediget arbete och kom fram till slutsatser som jag anser är helt riktiga, men som har mötts av viss kritik. De har inte skrivit av alla källor i boken exakt och använt kopior (på bild i boken) som de säger ha kommit från Bohusläns kopiebok, men som inte stämmer med den. En annan utgångspunkt är specialisten på nordiska adelssläkter J. A. Nordströms (1897-1983) artiklar (vissa tillsammans med Harald Rönnäng). Jag har nu även via AD gått igenom Nordströms hela handskrivna arkiv som rör Bohuslän och registrerat det viktigaste. Han hade läst, skrivit av, kopierat och analyserat alla källor och hade en stor kontaktyta gentemot andra avancerade forskare. Hans slutsatser bör man därför kunna lita på: så mycket som han sysslade med detta måste han ha upptäckt alla kopplingar mellan personer och släkter som är möjliga att göra. Nästan alla. Nordströms artiklar finns i en nyutgåva via Tjörns släktforskare.

Jag kommer här att framföra vad jag anser är det rätta utifrån de bevarade källorna och använder olika beteckningar för sannolikhet där det inte går att nå full visshet. Resultatet är att det kan vara så att *Tronnum i Torsby är Lindorms huvudgård och inte Tjuvkil*. Dessutom tycker jag efter min genomgång att den seriöse forskaren måste *ta bort flera konstruerade filiationer* från översikter på nätet (särskilt vad gäller Tjuvkil). Så har jag också kunnat bevisa att Anders Svensson Dalepil inte ägde eller bodde på *Högen i Björlanda*. Sist men inte minst har jag funnit vad jag anser är bevis för hur de *äldsta generationerna i Tronnum* såg ut och var kopplade till Ström och slakten Dalepil, och som inte har framställts rätt i antavlor på nätet.

Anders Svensson och Högen

Via nätet möts man envist av påståenden att han kom från *Högen i Björlanda*. Dock redovisas inte källan till detta. En källa kan vara Tjuvkilsboken, där det på sid. 11 refereras ur VHHR 1662 10/12. De skriver: "Rasmus Mårtensson redogör för Anders Svensson i Högen som förvärvat sig frihet...". Men så står det inte i originalet. Rasmus Mårtensson bodde på Högen, det gjorde han, men det var 150 år senare. I fråga om Anders Svensson skriver originalet: "*Rasmus paa Höyen foregiffuer, at der wahr en Mand, hedte Anderss Suenssen, hand forhuerrffuet sig frjhed...*". Detta betyder enligt den tidens

uttrycksätt inte att "der" syftar på att även Anders bodde på Högen. Nej, "der" betyder "det". Jag har läst otaliga tingsprotokoll och lärt mig hur man skrev, och aldrig tolkat det som om "der" syftar på Högen. Detta står i avsnittet om dottern Kerstin. I avsnittet om dottern Karin står det: "*forb.tt Anderss Suenssen som sig frjheedh forhuerffuith, hafde en dåter...*". Jag frågar mig också varför denna gård i så fall inte nämns bland gårdsinnehavet efter Anders Svensson med frälsefrihet för Ström och Röstorp. Hans båda döttrar gifte sig i Tronnum och Ström, och några andra barn är inte kända.

Genealoger som Elgenstierna och Nordström (nedan förkortat JAN) har behandlat släkten Dalepil. De säger inget om att Anders Svensson bodde på Högen. JAN refererar dessutom en skrivelse från 1639, där det sägs att (Jon Pederssen Dalepils) syster Malena fick 12 pund smör, och sin sätesgård Högen som *morgongåva*. Morgongåva gavs av en blivande make i samband med bröllopet. Malins make var sockenprästen på Hisingen Jörgen Poulssen Harbo. Han anses ha kommit från nuvarande Danmark och nämns tidigast från 1601 (jb) i prästgården Fåglevik, så Högen måste ha bebotts och brukats av någon annan. *Högen hade alltså inte funnits i släkten så tidigt som när Anders Svensson levde*. Andra författare har antagit att Anders Svensson kan ha innehaft Storegården i Björlanda som kan ha varit sätesgård för en framstående släkt som ägde alla knapegårdarna på Hisingen.

Om inte ovanstående räcker som bevis, kan följande anföras. I en förteckning över frälsegods som 1658 övertagits av Sverige nämns Rasmus Mårtensson på Högen. Hans (hustruns) gods bestod av tre gårdar på Hisingen; delar av Kallhed, Lunnegården och (ursprungligen) Hede i Björlanda, vilka hade "varit fria under adliga privilegier under kronan Danmark enligt kungabrev av Köpenhamn 1524". Detta årtal stämmer med Anders Svenssons bekräftelse på sitt adelsskap. Men Högen var inte en av de tre gårdarna! Ett starkt ställe som talar för att Högen inte hörde till Anders Svenssons gods finns i hans dotterdotters svärson Peder Jenssens skiftebrev 1618 (17 gårdar, varav 3 på Hisingen). Där räknas hustru Malins arv upp: 1 Kallhed, ½ Lunnegården och ¼ Hede i Björlanda, samt Röd i Västerlanda. Alltså inget om Högen (i så fall hade hon ju fått mer än 12 pund smör). Malin bytte bort sin del i Ström (ett senare arv efter den barnlöse brodern Jon) mot Alleby, vilket förklarar att hon kom att äga den gården. Hede (inte stort mer än en äng) såldes till f. d. slottsfogden Rasmus Jönsson.

De tre Hisinggårdarna räntade 12 pund smör, precis som Jon skrev 1639. I skiftebrevet sägs även att Malin och brodern Jon i motsats till de två syskonen inte hade fått någon "bröllopsgård eller hemgift" utan enligt vanligheten skulle ersättas via lösörearvet. Detta gör det också klart att det inte rörde sig om förväxling mellan morgongåva och hemgift i uttalandet om morgongåvan enligt ovan. Vidare forskning har visat hur morgongåvan kom till hustru Malin och redogörs för i särskild avdelning här.

Anders Svenssons ättlingar

Släktlinjerna efter Anders Svensson redovisas i *VHHR 1662 10/12* där gårdsinnehavare ville göra klart för de svenska myndigheterna hur de härstammade från adel och nu skulle räknas som halvfrälse (knapar) med viss skattefrihet. Anders Svensson hade två döttrar, Kerstin och Karin. Kerstin och hennes ättlingar tillhörde adeln under flera generationer för att med dotterdotterns dotterdotter "sjunka ner i bondeståndet". Karin blev gift med en man av allmogen (se nedan), och hennes nämnda söner blev alla gifta med "bondedöttrar" från Inland och Hisingen. Domboken ger här en ganska unik, detaljerad släktöversikt. Den stämmer på alla punkter som kan kontrolleras och ses på mitt Excelark.

Riktigt intressant blir det om man *kombinerar dessa uppgifter med dem som fås i Bohusläns kopieboks pergamentsbrev 1585 18/5* (sid. 639-41, där kopian av lagmannen Jens Christensen är daterad 1616 16/4 och brevet vidimerat av Nils Andersson i Nolvik) om skifte mellan Hemming Olsson i Tronnum och Nils far Anders Christoffersson i Nolvik. I denna senare får vi inte bara

uppgifter om deras inbördes släktskap, utan även om släktens gårdsinnehav i flera generationer. I boken om Tjuvkil avslutar man referatet med en släktlinje. Den är riktig men man har inte medtagit vändningarna i originalet om släktskap, varför vissa läsare tvivlat på riktigheten.

Anders Svensson och hans familj enligt kopian 1585 18/5

Dottern Karin var gift med gamle Hemming i Tronnum. Hon ägde 12 öb i Tronnum, vilka via sonen Olof Hemmingsson övergick till sonsonen Hemming Olsson och hans syskon. Hemming Olssons mor levde ännu, men fadern var död. Hustru Karin ägde också 10 öb i Nolvik på Hisingen och 5 öb i Holm i Torsby, vilka ärvdes av Anders Christoffersson (de 10 öb – en broderlott) och hans syster NN (de 5 öb – en systerlott).

Hemming Olsson med mor och syskon ärvde 12 öb i Tronnum efter fadern Olof som ärvt dem efter sin *far* Hemmings död, likaså 5 öb i Holm i Torsby och 2½ (enligt originalet 2½ och inte 3 som det står ibland) öb i Hjærtum. Hemming fick ytterligare 12 öb i Tronnum (nämnt i föregående stycke) som hans far ärvt efter sin *mor*, hustru Karin. Hon lämnade också 10 öb i Nolvik och 5 öb i Holm efter sig, till Anders Christoffersson. Man kan alltså säga att Karins (och hennes fars Anders Svensson och mors NN) gods låg i Tronnum, Nolvik och Holm:

<i>Hemming och Karin</i> (ev bara Hemming)	<i>Karin</i>
Tronnum 12 öb=till Hemming Olsson	Tronnum 12 öb=till Hemming Olsson
Holm 5 öb=till Hemming Olsson	Holm 5 öb=till Anders Christofferss sons syster
Hjærtum 2½ öb=till Hemming Olsson	Nolvik 10 öb=till Anders Christoffersson

Som synes fick Hemming Olsson med syskon mycket mer än kusinen Anders Christoffersson med syster. Om man bara räknar öb fick de 32 resp. 15 öb. Detta kan jag inte förklara. Siffrorna motsvarar på ett ungefär en brors- och en systerlott (2/3 resp. 1/3), men arvet gick från far till son i båda linjerna. En annan uppdelning får man om man lägger ihop Tronnum till 24 öb och allt det andra till 23 öb, alltså två lika stora delar som fördelats på båda grenarna. Men det är svårt att tolka texten så. Något man kan observera är att arvet i Tronnum nu gick Christoffer Hemmingssons gren ur händerna. Varav arvet i Hjærtum bestod nämns inte i texten. JAN har hittat att en Gullbrand i Hjærtum (6 öb) hade sönerna Christoffer (son Peder) och Hemming (son Olof), nämnda 1643 vid en jordaffär. Gullbrand bör ha varit född i mitten av 1500-talet. I jb 1568 nämns en Olof Hemmingsson på en skattegård i Hjærtum. Kan det måne vara fadern till Hemming Olsson i Tronnum?

Om man kunde se vilket gods under 1400-talet som motsvarade detta skulle det kanske vara möjligt att få fram varifrån Anders Svensson och hans hustru kom, men chansen är mycket liten.

Analys av dokumenten, Lindorm och Tronnum

Jag har här nedan skannat in de olika breven, vilka kan jämföras med varandra. Man ser att författarna till boken om Tjuvkil har refererat kopian från 1585 mycket bristfälligt, och de har i fråga om Lindorms adelsbrev från 1504 använt kopior som inte finns i kopian. Varifrån kom de? Författarnas slutsats att man inte kan veta vilket namn som är det riktiga (Olof Andersson eller Olof

Halvardsson) förklaras delvis av att man tydligen inte tagit fram originalen från kopieboken. Den ena kopian där verkar ha rättats i en ny avskrift. Först står namnet "*Ulf Andersson*", men det är struket och "*Olof Halvardsson*" tillskrivet i marginalen. Att det är en ny avskrift kan tolkas av det faktum att man i den ändrat på årtalets skrivning från "m. d. quarto" till "1504" (vilket är detsamma, men att latinet kan uppfattas som äldre).

Det andra brevet om samma adelskap 1504 framtogs av Lars Andersson från Sjöhälan (död cirka 1685 i Tjuvkil, g.m. Anna - dotter till Anders Ulfsson i Tjuvkil), vilken också har vidimerat riktigheten. Stilen i kopieboken är helt annorlunda än den i Tjuvkilsboken. Här används namnet "*Olluf Andersen*". Årtalet står med bokstäver som i originalet ovan. Frågan är om namnet borde vara Ulf Andersson och att Ulf av misstag skrivits som Olof men inte blivit rättat som i det andra brevet. Sammantaget tycker jag det överväger åt Olof Halvardsson: det ändrade och tillskrivna bör vara rätt. Att Ulf Andersson är struken kan bero på att ättingen Lars Anderssons hustru haft för sig att det skulle vara Ulf eller medvetet hade fått det därefter för att visa på samband med de olika Ulf i Tjuvkil som hon härstammade ifrån.

Genom namnet Olof Halvardsson som den äldste personen i släkten Lindorm borde man kunna säga att han var stamfar för den och sannolik far till Hemming NN, vilkens son hette Olof och sonson skrev sig Lindorm. Några andra Lindorm samtidigt har aldrig framkastats som alternativ. Att det inte sägs hur senare generationer härstammade från den nämnde Olof Halvardsson betyder inte att ett samband inte fanns. JAN gör samma reflektion om Anders Svensson i och med att han inte kände till VHHR 1662 och trodde att det fattades flera generationer.

Breven hänvisar till *troskap och villig tjänst* som grund för adlandet (frälsefriheten). Det står inte att Olof hade gjort insatser vid ett krig och då visat tapperhet, vilket det gör för Anders Svensson. Möjligen gäller det krigshandlingar 1497 som resulterade i att kung Hans av Danmark då även blev kung i Sverige i några år. Som vanligt beskrivs släktens sköld och hjälm. Något exemplar av denna uppges inte ha blivit bevarat till eftervärlden, men genom *blasoneringen* (beskrivning med ord) i brevet är det ju möjligt att rita upp en sannolik sköld när som helst. Ett till synes bra och vackert försök har gjorts av Cary Gustafsson och kan ses på nätet. Min enda invändning är att det kanske inte var så stora drakhuvuden (särskilt inte det ovanpå hjälmen). I boken med JAN:s artiklar finns faktiskt en *bild på sigillet* från 1582 men mycket litet och lågupplöst, men inte sämre än att man kan se att det var identiskt för Hemming Olsson och Ulf Ulfsson. Förhoppningsvis borde man med modern teknik kunna få en tydligare bild. En *lindorm* var enligt SAOB mer som en vanlig stor orm, även om man skriver "jmf drake", men inom heraldiken var en lindorm en drakliknande orm med två, ofta ganska små, ben och vingar. "Lind" betyder helt enkelt linda sig=slingra. Lindorm var också ett förnamn.

Vid kungahyllningen 1582 när vapnet Lindorm sattes under brevet i två sigill var alla bohusknapparna nämnda vid namn, men på sidorna med 44 underskrifter finns inte deras namn med. En kopia finns bland JAN:s anteckningar i AD. Namnen skrivs så här: "*Hermant paa Roβeöö, Erich j Kaarödt, Jerpe j Kierslett, Henning Olβenn j Trunden, Wlff j Thiuffkiile och Peder Thordβenn j Skorby*".

Hemming Olsson som deltog vid hyllningen 1582 använde Lindormsvapnet i sitt sigill. Men enligt jordeböckerna tillhörde han inte frälset utan skrevs bland skattegårdarna. Hans skatt bestod bara av malt och 8 hästar, varför han kanske hade en viss frihet. Men han skrivs inte som Ulf Ulfsson i Tjuvkil under egen rubrik (sätesgård och underliggande frälsegårdar) och hade tydligen i motsats till denne inte kunnat hävda samma frihet efter Olof Halvardsson. Hans ställning var ändå sådan att farfadern kunnat gifta sig med en frälsekvinnna.

Det sista brevet här (om Hemming Olsson Lindorms och Anders Christofferssons arvskifte) är mycket intressant. Originalen nedan visar att texten på ett konsekvent sätt redovisar släktskapet mellan de

här två arvingarna efter gamle Hemming. Jag har kommit att skriva det fornnordiska Hemming, men det skrivs på en del andra ställen Henning som i originalen här, en tysk form som så småningom undanträngde den andra.

"Arv efter bägge deras föräldrar". "Brödrebörn" (barn av bröder). *"Hemming Olssons farbroders son Anders Christoffersson"*. *"Efter deras gudmor, hustru Karine"* (gudmor=farmor). Detta är uttryck i brevet som klart visar att författarna till boken om Tjuvkil konstruerat rätt stamtavla i en av kopiorna här nedan. Och nu något minst lika intressant: detta brev från 1585 och VHHR 1662 har så många likheter att det inte kan röra sig om olika släkter. Namnen stämmer (inte de vanligaste namnen vid den tiden) och deras ålder stämmer. Det finns en fädernelinje från den gamle Hemming till sonsonen Hemming Olsson Lindorm. När det då fanns en Olof som adlades Lindorm generationen före gamle Hemming, måste denne Olof sättas som stamfar för Lindormssläkten och sannolik far till gamle Hemming.

Men inte nog med det. De här breven och min sammanställning visar tydligt att *det var gamle Hemming som var gift med Karin ("Karen") och inte hans son Olof Hemmingsson* (som det skrivs på nätet, men vilkens hustru rätteligen är okänd). Varifrån kommer denna nätuppgift om att Olof Hemmingsson hade en hustru Karin? I alla fall inte från kopieboken 1585. Och det syns tydligt generationsmässigt att denna Karin måste ha varit den ena dottern till Anders Svensson Dalepil. Dessutom framkommer i brevet 1585 vilket gods innehav det fanns efter hustru Karin. "Hustru" betyder att hon var adlig och inte av bondestånd. Man får en antydning om var Anders Svensson och hans hustru bodde. Inget om gården Högen nämns i de här tidiga dokumenten. I anlinjerna i VHHR 1662 är man angelägen att visa adelskap från långt tillbaka, varvid man nämner de manliga anorna utan uppehåll från den adlade Anders Svensson. Hustrurna nämns också och kallas bondedöttrar. Det betyder att en adelsman kunde föra adelskapet vidare trots ofrälse gifte. Då förlorades det "fulla frälset", men man kunde kalla sig knape (knapadel, lågadel) och fordra vissa friheter gentemot myndigheterna. Under den första svenska tiden ses att knaparna i Bohuslän minskade från 22 till 5, vilket gjorde att söner och döttrar inte kunde gifta sig inom sin klass utan måste mer och mer söka sig till bondeklassen, varigenom frälsefriheten gick förlorad och knapeklassen med tiden försvann.

Knape kommer av lågtyska "Knappe" som var detsamma som tyska "Knabe"; gosse, sven, vapensven eller väpnare, i tjänst hos riddare och med dennes vapen. Frälseman som inte hade adlats. JAN har i artikeln "Rester av ett lägre frälse i Bohuslän..." redogjort för knapens ställning mellan högadel och bondeklass och dess utveckling under slutet av den dansk-norska tiden och början av den svenska. Det är inte lätt att genast förstå allt detta. Man måste sätta sig in i vissa saker för att dra rätt slutsatser av bevarat material: regler för erhållande, bevarande och förlust av skattefriheten och kunskap om namn, vapensköldar och själva källmaterialets läsning och tolkning.

Hemming Olsson i Tronnum som 1615 dömdes till böter för lägersmål nämns i Tjuvkilsboken i ett referat från Oslo domkapitel. Noteringen som jag funnit i länsräkenskaperna 1614/15 ger detaljer men knappast full klarhet: där sägs att det gällde Hemmings tjänstekvinna, att ett barn blev följden av den förbindelsen och att Hemming samtidigt hade sin "troloffuit festemö". Böterna blev höga; 30 daler jmf med den vanliga taxan 4 daler. Av domkapitlets protokoll får man intrycket att Hemming haft lägersmål med sin fästmö Karin Ulfsdotter och att det blev ett barn med henne, att han inte trodde att han själv var far till det och att detta med barnet försenade giftermålet och så småningom ledde till att Karin ville bli honom "quit oc frij", vilket hon också enligt domen blev. Fem år senare nämns detta åter, nu i biskop Niels Glostrups visitationer. Där sägs Hemming ha avlat *fyra* barn med "horkonan" och att han av sockenprästen trolovades med henne vid påsken 1620. Men när biskopen hade satt sig in i fallet dömdes kvinnan att inom 8 dagar förvisas ("avskaffas") och Hemming att inom 14 dagar inställa sig hos domkapitlet. Hur det sedan gick sägs ingenstans.

Sonen Mats Hemmingsson i Tronnum ålades böter 1615/16 för att han "gjorde kyrkofred och annat slagsmål". Mats son Mats i Tronnum nämns i kopskattelängden 1645/46 med hustrun Ingier. Men i Tjuvkilsboken kallas hon Karin.

Var bodde den gamle Hemming? I Tronnum, enligt VHHR 1662 och eftersom han ägde så mycket som 24 öresbol där. Även om andra gårdsdelar hörde till Hemming Olssons gods (5 öb i Holm Västergård i Torsby, 2½ öb i Hjærtum och 10 öb i Nolvik), var Tronnum sätesgård. En möjlig släktlinje för Lindorm i Tronnum skulle kunna se ut så här (om man vill få ihop generationerna i en rak fädernelinje):

m. Olof i Tronnum, nämnd 1407

s. Halvard, ej nämnd annat än som patronymikon

s. **Olof Halvardsson**, nämnd 1504, oklart var

s/måg. **Hemming** i Tronnum

s. **Olof Hemmingsson** i Tronnum, nämnd 1580

s. **Hemming Olsson** i Tronnum, nämnd från 1582 (1575)

s. **Mats Hemmingsson** i Tronnum, gift 1600-10, död senast 1620

Olof i Tronnum 1407

Nästa steg i funderingarna på de allra äldsta generationerna är att se ovanstående i relation till ett diplom från 1407, då en Olof Petersson sålt en liten gårdsdel i Öckerö Nordgård till en Helge Sallasson. Det var oklarheter med detta köp. Helge hävdade att han köpt den av "*Olafuer j Throndheimi*". Throndheim var ett gammalt namn på Tronnum, vilket ibland lett till misstaget att det syftade på Nidaros (Trondheim i nuvarande Norge). Här har vi en Olof i Tronnum ett par generationer före Olof Halvardsson, adlad Lindorm (var nu han bodde). Även om namnet Olof var bland de vanligaste, är det mycket som talar för att denne Olof 1407 som gjorde fastighetsaffärer och ägde jord i både Tronnum och på Öckerö var en odelsman och farfar eller morfar (+kanske ytterligare en generation) till Olof 1504.

Lindorm och Tjuvkil

När det i ett diplom 1493 nämns en Ulf i Tjuvkil betyder det inte att han genom detta kunde kallas Lindorm: namnet uppstod ju inte förrän 1504. Som synes i kopieboken adlades Olof Halvardsson och försågs med "sköld, vapen och hjälm". Ulf:s vapen 1493 kan alltså inte ha visat en Lindorm. Det var vidare Olof Halvardsson och "hans sanna barn och arvingar" som erhöll friheten "som andra våra riddare, svenner och gode män". Dock kan man säga att den här Ulf väl var förnäm och säkerligen släkt med senare generationer i Tjuvkil och med dem i Tronnum.

JAN menar att det var en och samma person som fått olika namn i de två kopior från 1504 han kände till, och att han var identisk med Ulf av vapen 1493. Detta är ett av de få fel jag anser JAN gjort. En sen koppling mellan Lindorm och Tjuvkil kom i samband med att ryttaren Lars Andersson från Sjöhälän i Torsby (enligt mtl i Tjuvkil Västergård sedan före 1669, död 1685) hävdade härstamning från Olof Halvardsson, utan att beskriva mellanleden, och började använda namnet Lindorm.

En person som skymtar förbi i Tjuvkilsboken är *Ulf Larsson*. Han stod för Tjuvkil i mtl 1669-74 och dog sannolikt då eller under krigsåren när mtl fattas. Under honom i mtl står Lars Andersson (son till Anders Ulfsson i Tjuvkil och död cirka 1694 (var ur mtl 1695), och under denne Lars Andersson Lindorm (från Sjöhälän) och i marginalen vid honom: "adlig frihet enligt kungligt brev 1668 25/9". Denne Ulf Larsson sägs i Tjuvkilsboken ha varit gift med Maren Ulfsdotter (dotter till Ulf Ulfsson). Källan till detta anges inte. Men i JAN:s anteckningar heter det att Ulf Larsson var gift med en dotter till Stener Andersson i Tofta/Toften. Enligt ett brev från 1633 12/3 levde Steners ena dotter Maret i Sjöhälän. Nils Perssons i Restad (gift dit) mor var också dotter till Stener. Och så har vi kopskatten 1645/46. Ulf i Tjuvkil (ödegård=osädd, säkerligen ruinerad under kriget) skattade då för kvinnorna "*Ingier, Berite och Kirstin*", av vilka den första kan ha varit hustrun och de andra döttrar. Kanske Ingegerd var dotter till Stener ovan och Ulf i så fall gift två gånger.

En annan Ulf under 1600-talet är den som nämns på Holm 1622-49. Han måste ha varit son till Nils Akershus (nämnd på Holm till 1615, möjligen ända till 1618) och hans hustru Gro Ulfsdotter (faster till Ulf Ulfsson) och hetat *Ulf Nilsson*. Efter Ulf på Holm kom hans son Måns Ulfsson, nämnd på Bräcke från 1675 och på Holm från 1687. Ulf på Holm var enligt kopskatten 1645/46 gift med en Karin.

Se också i Excelarket *Lindorm och Tjuvkil*.

Lars Andersson och andra Lindorm

Denne blev ryttare och åtnjöt därigenom "ryttarfrihet". Då följde skattefrihet som för frälsemän. Det var ett sätt att få ha kvar friheten när den tidigare knapefriheten avskaffades 1662 under svensk överhöghet. Denna process kan följas via jb och mtl. I jb 1659 står det under Ulf i Tjuvkil att gården beboddes av färjemannen Mårten (=Rasmusson, g.m. änkan efter Anders Ulfsson). I nästa jb 1661 står det att Ulf i Tjuvkil förbrutit sin knape- eller frälsefrihet och nu infördes under skattegodsen. Förbrytelsen var att han i likhet med många fler av knaparna inte fullgjort sin rusttjänst under det senaste kriget. I fortsättningen står det att gården "varit knapegods". Från 1664 nämns där i jb knapen Lars, kapten, fritt (1668 "fritt på rustning"). Det stämmer med domboken 1665 22/6, där det står att Lars då flyttat från 1/4-gård Holm Östergård. I jb 1673 heter det: "*Lars Lindorm, fritt under major Mörners kompani*". I mtl nämns Lars Andersson fr.o.m. 1672, då som ryttare, med hustru. Året därefter står det "*Lars Andersson Lindorm, adlig frihet enligt kungligt brev 1668 25/9*" (AD-kopia av detta brev finns här nedan). Lars går ur mtl 1684 (som kan vara hans dödsår, men inte säkert), och sonen Isak som också var ryttare kommer i stället 1685.

I brevet 1668 står att Lars ännu var i "kungens och kronans verkliga tjänst". I brev 1648 27/8 fick Lars sin frihet bekräftad av den nyblivne kungen Fredrik III, vilken hänvisade till den frihet han åtnjöt från Fredrik III:s sal. faders tid (=Christian IV, kung 1588-1648). På omslaget till brevet från 1648 står att det gällde "benådning av de två fulla gårdarna Tjuvkil och Sjöhälän", men detta är sedan struket.

Lars brukade 1642-72 en del av Bräcke (ISHR 1672). För att se om det gick att finna när Lars fick sin frihet under Christian IV:s långa regeringstid letade jag igenom extraskattemantalelängderna under första halvan av 1600-talet, eftersom jb saknas 1626-58: han borde ha nämnts innan han fick skattefrihet. Någon skattebetalare Lars i någon av godsets gårdar gick emellertid inte att fastställa. En Lars nämns i Bräcke före 1641 men så långt tillbaka som den första xmtl 1610, så han var för gammal.

I Tjuvkilsboken sägs Lars ha varit född i Sjöhälän i Torsby. Det var en gård som lydde under Ulf i Tjuvkil. Författarna uttrycker det så att Lars "lyckades med konststycket att få frihet för både Tjuvkil och Sjöhälän". Kanske konststycket bestod i att han blev ryttare och fick ryttarfrihet. Kanske han fick

frihet för Sjöhälän för sig själv och för Tjuvkil för hustrun. I ISHR 1670 21/3 sägs Lars, när han inte fick ekonomin att gå ihop, ha pantsatt 2½ öb i Tjuvkil och 6 öb i Sjöhälän. Detta kan vara vad han ärvde, men också hans och hustruns samlade gårdsinnehav. JAN skriver att Lars först förvärvade sig frihet själv och sedan (=efter 1648 då) gifte sig med en Lindorm.

Det ser ut som om Lars hävdade frihet efter Olof Halvardsson. Lars anor är dock svårutredda. Han var son till en Anders Näresson i Sjöhälän. Lars var gift med Anna Andersdotter från Tjuvkil Västergård som kan ha varit den som var länken till den förste Lindorm, Olof Halvardsson. Hon var dotter till Anders Ulfsson (död cirka 1629). Anders far Ulf Ulfsson och farfar Ulf Germundsson (nämnd 1544 17/3 då han och hustrun sålde norskt odelsgods till släktingar i Norge och där även Tjuvkil ingick) ägde Tjuvkil under en stor del av 1500-talet. Ulf Germundsson var enligt en utförlig släktöversikt i boken gift med Margareta, dotter till en ännu tidigare Anders i Tjuvkil (nämnd 1489-1507, och ännu 1542 i jb (somliga daterar den till 1544) då han betalade 3 mark sämja för vardera Tjuvkil och Sjöhälän). Sämja var en särskilt avtalad skatt vid byte av läns herrar, ofta för frälsegårdar som höll på att förlora sin fulla frihet. Dock nämns en Anders i Tjuvkil för en helgård i gengärden 1528, vilken enligt JAN inte tog upp frälsegårdar. I övrigt kan bara sägas att Anders var gift med Gudrun Olavsdotter från Tronstad i Norge, ättling till riddaren Agmund Bolt (cirka 1345-1419). JAN refererar dock Personhistorisk tidskrift som menar att denne Anders hette Amundsson och hade en stjärna i vapnet. Men om man ser på godsinnehavet Tjuvkil+Sjöhälän som även den ovannämnde Lars Andersson hade är det frestande att koppla ihop Lars med denne äldste Anders, även om det var långt emellan dem.

JAN kallar Ulf Ulfsson för Olof Ulfsson, men redovisar på samma sida i sina anteckningar att han i diplommet 1582 (DN XIV, sid. 332) använde *initialerna W. W.* Detta visar ju att det skall vara Ulf och inte Olof. JAN skriver också på ett ställe att Lars Andersson och hustrun var "frälsemannen Ulf Anderssons rätta avkomma" och hänvisar till verifikationsböckerna och lagmansrätten (var där?). En annan vändning är att Lars hustru var av "fritt folk av förbemälte Ulf Anderssons rätta avkomma". Detta visar att JAN motsägelsefullt (ibland) trodde att det verkligen fanns en Ulf Andersson och att det egentligen var han som adlades 1504: det är ett svårslösligt problem med tre olika namn på en person i de fyra kopiorna av adelsbrevet.

Det tycks alltså finnas en rak anlinje, innefattande både mans- och kvinnosidan, gällande Tjuvkil Västergård ända bakåt till den äldste Anders i Tjuvkil. Men inget visar otvetydigt var namnet Lindorm kommer in i denna släkt från Olof Halvardsson. Hur det hänger ihop i detalj är omöjligt att få fram, då det inte finns skattelängder (som dock inte alltid medtar frälset) eller domböcker bevarade från denna avlägsna tid. Diplom, brev och domboksnotiser fr.o.m. 1658 (som i lyckliga fall kan ge uppgifter om tider långt tillbaka) är det som står till buds, och då med långa luckor. En lång lucka går bakåt till en Andres (övergångsform mellan Andreas och Anders) Guldkläpp i Tjuvkil som nämns 1390, då han av drottning Margareta fick frälsefrihet. Dock kanske detta mer var en bekräftelse, då det i brevet står att Anders Guldkläpp hade haft friheten från kung Håkans tid (Magnusson); 1362-64. Han nämns också i Röde Bog 1399 (men utan att man kan veta om han då ännu levde).

Restad

Angående Restad ("Wderesta", Yttre Restad) finns inte mycket att säga som inte redan är skrivet. Gården ägdes av *Tord Gunnarsson*, nämnd åtminstone 1490. Två generationer senare nämns Tord Persson som ibland sägs vara son till Tord Gunnarsson. Det kan han inte ha varit, då hans patronymikon inte stämmer och då han levde alltför långt fram i tiden. Det finns ett mellanled, Per Tordsson. Tord Persson var därför sonson till Tord Gunnarsson (+kanske ytterligare en generation

ifrån). Tord Perssons måg Nils Pedersson har avhandlats tidigare i artikeln, under "Lindorm". Hans härkomst är tidigare helt obevisad. Det nya är att hans mors namn framkommer (JAN). Hon var dotter till Stener Andersson i Tofta och hade flera systrar. En utförlig analys av de första generationerna i Restad och Låssby har jag redovisat i en särskild artikel (Knapadel med anknytning till Restad och Låssby, 2007).

Till sist skall sägas att personer som var av bondeklass vid giftet kunde överta ett namn av hustruns lågadelssläkt. Därför kan man inte, som på flera ställen gjorts och redovisas på nätet, enbart koppla ihop generationerna via männen. Detta tydliggörs i mitt Excelark. Ett exempel är Ulf Germundsson i Tjuvkil. Somliga har konstruerat fram en Germund i Tjuvkil och dessutom gett honom fadersnamnet Ulfsson, troligen på grund av att det tidigare fanns en Ulf i Tjuvkil (av vapen). Den som först gjort sig skyldig till detta är kanske O. A. Johnsen i boken om Bohusläns egendomsförhållanden. Men man vet inte (och kommer säkerligen aldrig att få veta) om Ulf 1493 var farfar till Ulf Germundsson. Han kunde också ha varit morfar. Och om det existerade ett sådant släktsamband, fanns det i alla fall inget samband mellan namnet Lindorm och dessa två (Ulf 1493 och den tänkte Germund).

Ur Bohusläns copiebok pag.639 -641

18.5.1585.Arvskitte mellan Hemming Olsson i Tronnum och Anders Christoferson i Nolvik på Hisingen.

Skall Hemming först hava 12 öb.uti Tronnum,5 öb.uti Holm,3 öb.uti Hjærtum,som hans fader Olof Hemmingsson var ärftligen tillfallna efter sin faders död.Nu sedan skall Hemming i Tronnum hava 12 öb. uti Tronnum,som hans fader ärvde efter sin moder hustru Karen.Alla dessa jordar skall Hemming uti Tronnum med sin moder och med syskon frälseligen följa.Häremot fick Anders Christoferson med sin syster först 10 öb.jord uti Nolvik på Hisingen och hans syster 5 öb.uti Holm i Torsby socken efter deras gudmoder Karen.Sammaledes skall Hemming med sina syskon igengiva sex daler av de tolv,som Anders och hans syster utgav och igenlöste samma gård Nolvik.

Släktkedjan bör då se ut som följer:

Hemming gm Karen

Olof Hemmingsson   Christofer Hemmingsson
Hemming Olsson med syskon   Anders Christoferson och syster

Ur Hisinges härads dombok 10.12.1662

Rasmus Mårtensson Högen,Nils i Nolvik,Olof och Torgår i Låssby samt Nils i Kalhed instämde till tinget för att redogöra för tillkomsten av den knapefrihet de tillräknade sig.

Rasmus Mårtensson redogör för Anders Svensson i Högen som förvärvat sig frihet i kung Kristians tid och blivit given sköld och hjälm.Nils Andersson i Nolvik föregiver,att förbemälte Anders Svensson hade en dotter,vår hustru Karen i Tronnum på Inland,hon avlade en son,hette Christofer,han gifte sig till en bondedotter i Lefstad,de avlade en son,hette Anders,han gifte sig till en bondedotter här på Hising i Kalhed,de avlade tillsammans föreskrivne Nils Andersson och han gifte sig till en bondedotter i Skålvisseröd i Säve socken och nu följer knapefrihet.

Kungälv's stadsarkiv.Kopia av arvskitte efter Hemming Olssons

Hustru Kerstin Svendsdotter 25.10.1607.

Hemming Olssons barn:

Karin då gift med Tord Pedersson Restad

Mats ogift

Siri ogift

Karins hemgift blev beräknad till 60 daler.

forts.arvskitte.

Jordagodset delades på följande sätt.Först behöll Hemming Olsson bägge de gårdar Tronnum och 5 öb.Västra gården Holm uti Torsby socken.Mats Hemmingsson fick i moderne arv de 6 öb.som de ägde i Hjærtum och en tredjepart i Kissleberg Herrestad socken.Tord Pedersson med sin hustru Karin Hemmingsdotter två parter i Kissleberg,Herrestads socken.Dottern Sirid Hemmingsdotter tillföll i modernearv gården Slettene,som är 5 öb.med den halva ö Kornö,där underliggert,liggande i Lyse socken på Stångenäs.
Det är i skrivande stund omöjligt att ge en förklaring till varför Hemming Olsson kallar sig Lindorm.Hans mor känner man inte till.

Vid adelns hyllning 1582 visar Hemming Olsson och Ulf Ulfsson exakt lika sigill med två lindormar med huvudena vända mot varandra och kropparna snodda kring varandra.Ett lindormshuvud på hjälmen.Initialer H.O. och U.U.

Att även släkten på Restad i Håltå socken även kallar sig Lindorm kan ju bero på ingiftet med Karin Hemmingsdotter.Hennes svärfader Peder Tordsson hade själv ett eget vapen.Hans sigill vid undertecknandet 1582 bestod av främre delen av en fisk,vänd åt vänster mellan två bjälkar och med initialerna P.T.

Tjuvkilsboken. Skanning av fotostatkopior. Överst sammandrag och delvis normalisering av texten i kopieboken. Originalen i sin helhet nedan. Man ser att en *Olof Hemmingsson* verkligen existerat och att stamtavlan är riktig (särskilt om man läser originalet nedan). I övrigt hänvisas till textavsnittet.

I mitten ses ett referat från VHHR 1662. Noteras skall att Rasmus på rad 4 inte står som boende på Högen, vilket han gör på rad 1, och att det följande kan tolkas som om Anders Svensson gjorde det, men att man kan se det som en förväxling. Jfr med originalet sist i denna artikel, hämtat från AD.

Nederst medföljer brev från 1607 om arvskitte som inte avhandlas i denna artikel men visar sambandet med Restad.

och Bohus läns landskontor (O) EIX:1b (1570-1670) Bild: 113 Sida: 641

Undan för Agatha Noth Obambrafft gift
og skriftl. Anno Die ut supra

Att Ong Jamb Gristenfor Langmand i Wiggen
Jaffine besatt og Luft sigt ett skriftl. og
fulfunderigt skriftbrevt off Langmanden og
5te Langmanden som tilbörliq besiglat som
Gunning Olof i Agonden paa sin side Jaffa
Gorvimef Jamb Gristenfor Jamb Gristenfor
iur som paa sin led War begynnend ginn
pudt Wdast Jamb og Jamb Odpart Odelstord
i Norwig og Jolem med att konfirera som den
Laxudindem nu tildelt: Datt og Gunning
Jamb Gristenfor Jamb Gristenfor Mnddelt, Julegat
brast Wdi ord og mening Lydda som den
skriftl. G. Gatt Witten Jamb Gristenfor
Christenfor medt mitt besigla Jamb Gristenfor
Gribet Jamb Gristenfor 26 April 1616

Richtig Copi af ett pergaments
brevt

L. S. Jamb Gristenfor
Jamb Gristenfor
Magnote.

Niels Andersen
i Norwig

Ägn at observere at vi hiellem Original skriftl. Jamb Gristenfor
fint vi pergament: Ägn at Jamb Gristenfor at mange
andst rfsno alledele Laxudindem.

Arkiv Digital. Släktuppgifter och gårdsinnehav. Kan läsas med textavsnittet ovan för intressanta detaljer. Det är en kopia av en kopia av ett pergamentsbrev från 1585 skrivet av lagmannen Claus Jenssen, kopia I skriven 1616 16/4 av den efterträdande lagmannen i Bohuslän och Viken Jens Christenssen och kopia II av Niels Andersön i Norwig, son till Anders Christoffersson i texten och nämnd i nedan kopierade domboksavsnitt. Obs att det fanns ett stort hål i pergamentet som gjort att "många ordh ähro alldeles bortte".

